



## Országolás és kormányzás.

### III.

Ideiglenes kormányunk megalakult s alakulásának elveit az országgyűlés helybenhagyta, határozat erejére emelte.

Minden alakulásban szükségkép organismus kifejlése van, mert nem lehet semmit felállítani, a nélkül hogy neki alakot ne adjunk; az alakban pedig ki van már fejezve az organismus is. Idomtalan gondolat volt tehát sokaktól ez, alakítsunk kormányt, de ne organisaljunk, ne határozzunk semmit is!

Azt hitték és hiszik sokan, hogy a felelősség, melyet a kormányzó és ministerek, azaz a kormány, az országgyűlés irányában magára vállalnak, elég s ez pótol minden biztosítékot, melyet a helyes organisatio szokott adni.

Pedig a felelősséggel igazán úgy vagyunk, mint azon gazdának lelkiismeretes eljárásával, ki minden kiadását a legpontosabban beírja könyvébe, de mégis folyvást jövedelmén felül költ. Bukását a legrendesebben vitt számadás sem kerültetheti el. Mi kellett hát még a lelkiismeretes gazdának? — Billance, billance! kiált neki a kereskedő. Mi, hogy kifejezéseink módorát kövessük, gazdasági helyes organismust kívánunk neki, melly nemcsak a kiadás és jövedelem arányát, hanem a költségek hajlam megszorítását is magával hozza.

Állítsatok fel csak felelősséget minden organisatio nélkül, és megbuktok államilag.

De azért nem következék, hogy jó organismus mellett is, a felelősség nem szükséges.

A ki tehetségén felül költ, akár visz számadást akár nem, okvetlenül megbukik: de azért a jó gazda, ki okosan gazdálkodik, szükségképen visz számadást is.

Az államra nézve, mellynek működéseiben a legtisztább legnagyobb öntudattal kell birni, a jó organismus az egyik, a felelősség a másik kellék. —

Ideiglenes kormányunk megalakult, s ezzel organismust állított fel. Minthogy ideiglenes, abból fogjuk megítélni a mit magában foglal, nem abból, a mi benne nincsen. Mi különbséget tudunk e kettő között tenni.

Az ideiglenességet így értjük: én ezekre szorítokozom, ezeket ígérem megtenni, — ki többet vár és többet kíván tőle mint a mennyit ígért, igazságtalan. A megállapodott teljes alkotmány köteles az eszme követeléseinek is megfelelni: azt tehát mind abból kell megbírálni, mit ígér, mind abból is, mit ígérnie kellett vala. Ideiglenes organismusra nem alkalmazzuk a teljes alkotmány mérszerét.

A közlöny 96 számában találjuk a kormányzó elnök előterjesztését s illetőleg tudósítását a nemzetgyűléshez, a kormány alakulását és új rendezését magában foglalalót.

Mi a formának vagyunk emberei, mert jól tudjuk a formát a lényegtől megkülönböztetni s azért érezzük az elsőnek nagy

voltát. Mert minden, a mi az anyagot rendez, mintegy észszerűvé teszi, az forma: a törvény és törvényesség is forma; végre — mert a világ maga, csak forma, Kosmos (ékesség vagy rendezettség) mint a görög nevezte.

Az említett oklevélről nem mondtam volna én, hogy ez „tudósítás a nemzetgyűléshez”, hanem elégettem volna az előterjesztés szót. A mit törvénynyé még más fog emelni, az csak előterjesztés: ellenben a mi már törvény s legfeljebb hirdetést bejegyzést kíván csak hogy kötelezzen, az tudósítás. A francia királyok ordonnance-i voltak tudósítások, mellyeket a tartományok főbb törvényeszékei (parlamentjei) bejegyeztek (enregistrer) s ez által érvényt szereztek nekik az illető tartományban. Ugy-e a mi országgyűlésünk nem bejegyző hatóság csak?

Apróság ez: de mondtam, Europa szeméi reánk függesztvék; nem szabad nekünk semmiben sem gyengeséget, alkotmány szertartásokban járatlanságot mutatnunk, mert az nekünk hihetlen sokat ártana: azonfelül fegyvert szolgáltat ellenségeink kezébe. Europa irányában úgy kell magunkat viselnünk, mint az ifju szűznek a társaságokban az úgy nevezett „világ” előtt.

Az ideiglenes rendezés kimondja:

1) Az országgyűlése illetlenül az alkotmányozás hatalma; a feleletrevonás folytonos gyakorlásának joga; maga és működései feletti határozhatása; minél fogva az országgyűlés maga egyedül határozza meg a formát, mellyben akar működni, az időt, meddig akar működni, valamint azt is mit akar tenni. Az elsőből, úgymint, az alkotmányozás hatalmából, foly már némiképp az országgyűlésnek azon joga is, minél fogva: „olgy rendelkezések, mellyek az állam sorsának s jövődjének alakulására lényeges befolyással lehetnek, mint például: hadüzenet, béke és szövetségkötés, teljes érvényességet csak a nemzetgyűlés helybenhagyásával nyerhetnek.”

2) A kormányzó és kormány viszonyát az országgyűléshez ebben fejezi ki: hogy az a nemzetgyűlés iránti folytonos felelősségben, számadási kötelezettségben, a ház által hozott törvények és határozatok iránti engedelmisségben áll.

Különösen meghatározza

3) A kormányzó körét következőkben: Betölti a magasabb egyházi, világi és katonai hivatalokat; Szorítkozik (az oklevél szavaival élünk) az állam-kormányzati politikájának meghatározására és a rendezést és szabályozást meghatározó rendeleteknek megállapítására. De e kettőt felelősséggel gyakorolja.

Egyébiránt: a kormányzó bármely rendeletei, parancsai, határozatai, kinevezései csak úgy érvényesek, ha a ministerek egyike által is aláíratnak;

A kormányzó csak a ministerek által kormányozhat.

A kormányzó kinevezi a ministereket, felelőssége érzetében mindnyájukat vagy egyenkint elbocsátja s ujakat nevez ki.

4) A ministerek körét imigy határozza meg az okirat: „Az egyetértőleg megállapított kormányzati politika, s rendező és szabályozó rendeletek végrehajtása körében a közigazgatás minden ágaira nézve a ministerek saját hatóságukkal és saját felelősségök mellett intézkednek.“ Végre

5) a kegyelmezési jog gyakorlatát a kormányzó által kinevezendő 4 tagból s az igazságügy miniszterből (ki elnök) álló kegyelmi székre lesz bízva.

Ennyi az ideiglenes megállapítás. Mi szellem akarja ezt mozgatni, olvassuk Szemere miniszterelnök szavaiból, ki hármát tartott szükségesnek nyilvánítani.

Először, úgymond, a ministerium forradalmi kormányának vallja be magát; épen azért nem irtózik semmi eszköztől, sem mitől saját felelőssége alatt, mi a haza megmentésére megkivántatik. De csak a békehelyreállításáig akar forradalmi kormány lenni; mert rendkívüli szabályokhoz végszükség nélkül nyúlni polgári bűn volna.

Másodsor, a ministerium magát republikai irányúnak vallja: minden törekvésnek ellene lesz, mi a monarchiára visszavezethető; de ellene lesz minden republikának is, melly a községi rendszer, családi élet s munkabiztosságon túl a tulajdonjogon és ennek rovására alkottatnék.

Harmadsor: a ministerium magát demokratiai irányúnak vallja; a népfeltség elvét minden, de minden következményében elfogadja.

Ha igy némi sorozatba összeállítva nézem azon oklevélnék részeit, s azok horderejét számitgatom, úg látszik nekem, mintha kibocsátott chárta, nem országgyűlés által indítványozott tárgyalat és elfogadott törvényt tartanék szemem előtt. S ezen látszatra korántsem késztet engem a kihirdetés módja, melly iránt már észrevételt tettem, hanem az okiratnak, oklevélnék, — én nevet sem tudok alkalmatost neki találni — tartalma. Egyébiránt kinőtt az az april 14-kei határozatok utolsójából, melly tulajdonképen oda nem is tartozott, mint illyen oda nem tartozó előleges figyelem alá sem vétetett ügy, mint a ház határozatai kell hogy figyelembe vétessenek. Hanem mind ez az ideiglenesség színe.

Van ezután valami benne, mellynek együttléte, nem tudom, hogyan fér össze. Olly rendelkezések, mellyek az állam sorsának és jövődjének alakulására, lényeges befolyással lehetnek, p. o. hadüzenet béke- és szövetségkötés, csak az országgyűlés jóváhagyásával nyernek teljes érvényt.

Azonban az állam kormányzati politikájának főirányzatában meghatározását a kormányzó tartja fenn magának, jóllehet felelősség alatt. Nekem, úg látszik, mintha mostan a háznak kellene a kormányzat politikáját meghatározni; nekem úg látszik, a háznak kellene azon tényekről, mellyek az europai politikában hazánkra nézve befolyással bírhatnak, vagy legalább azon erkölcsi hatást, mellyet a mi eseményeink és határozataink az europai politikában okoznak, teljesen és folytonosan értesülnie. E kettő szoros összefüggésben van egymással; s e kettő olyan, hogy, ha a ház nem tartja kezében, úg én nem tudom, mi akar a népfeltség lenni. Szóval, a külpolitikáról nincs egy árva szó az egész oklevélben, s e belpolitika mintha nem volna igazán a ház kezében, — Hanem hisz ez is az ideiglenesség színét viseli magán.

A ministerek mintha inkább végrehajtó megbizottak, mint önálló kormánytagjai volnának, miután a kormányzó a 3.

pont alatt említettek gyakorolja. De ez csak arra mutat, hogy a ministerek a legteljesebb összehangzásban vannak a kormányzóval, miből a házára csak üdv eredhet: s ideiglenes organismusban az alkotmányosság hiját ideiglenesen elnézzük, ha belőle az ország üdvére nyílik kilátás.

Az egész állami élet a kormányzó és országgyűlés körül forog, melly viszonyban a ministerek mint jótékony közvetítők szerepelhetnek.

Végre a kegyelmezési szék szerencsés gondolatnak látszik, melly a maradandó alkotmányban is megtartható lesz.

A ministeri tanács nyilatkozványa — mert Szemere szavai a ministeri tanács elvét fejezik ki — bizonyosan a kormányzati politikát jelentik. Azt tanulom belőle, hogy forradalmi kormány az, melly semmitől sem irtózik vissza, mi a haza megmentésére megkivántatik; jóllehet igy minden jó kormány a világon forradalmi, mert minden időben, minden kormányának kötelessége e hazát minden áron megmenteni.

Ellenmondást véltem eleinte a két utóbbi tétel között találni, mellyeknél fogva tudniillik a ministerium republikai irányú népfeltséget minden következtetéssel elfogadja. Nem ezért, mivel a szabad hit és a máglya együtt állítottak fel, hanem inkább azért, hogy a népfeltség már magától következteti a republikát. De még igy is nem ellenmondás, hanem legfelebb tautologia az.

Egyébiránt a ministeri tanács nyilatkozványában van valami, a mi engem az állam mindenhatóságáról késztet beszélni, állam és társadalom czim alatt, ha az Esti lapok \*) és olvasói megengedendik.

P.

### Kazincziád,

a zsendicze villámlására.

Az az istentelen forradalmi conservativ oppositionalis párt a tegnapi ülésben a debreczeni Marcziusnak egy igen szép jelenet elvezetést rontotta egészen.

Ezt keservesen felpanaszolja a tegnapi Marczius.

Hja, hiában igy jár az ember, ha a legjobb vigjáték hatását az előadás ügyetlensége tönkre silányítja.

Ennek sem a derék Böszörmény sem a Marczius, de még nem is az a forradalmi conservativ oppositio az oka, hanem maga a debutirozó követ, a híres felszerelő biztos, ki a főszerepet nem Böszörmény város, hanem saját személyében játszotta le az egész dologban.

Nem kell a Marcziusnak mysticalni a közönséget.

A képviselő ház s annak minden tagja őszintén fogadja a nemzet bármely töredékének őszinte szabad nyilatkozatát.

Pár nappal elébb Szeged város hódoló nyilatkozata olvasatott fel, melly az April 14-ki határozatra vonatkozott. A ház méltanylyal fogadta.

\*) Mi az alkotmányozás kérdéseinek minden elemzéseit, mellyek nézeteinkkel nem szembeszökők örömet vesszük fel lapjainkba, mellyek ez időben kénytelenek itt nagyobb szerű organ helyét is némileg pótolni. Saját nézetünk elmondását már tegnapi számunkban ígértük, s csak azt kívánjuk minden tétéleiben magunkénak vétetni.

Szerk.

Igy fogadta Bösörmény város nyilatkozatát is, az mi a dolgot zsendicze villámlássá tette, a Silye Gábor eladása, s mind az volt, mi azt kísérte.

Hiában az ember gyarló, kicsiségeket, külsőségeket is észrevesz s igen furcsán érzi magát midőn illy democraticus világban, a Marziusként Arabia fővárosában, egy jacquemar-kéztűs hajdu-democratát dobutirozni lát.

Mi megszokhattuk volna már Debreczenben, hogy az Aristocratiát leginkább gyűlölő democraták, aristocraticus déli lovaglásokat tartanak a város erdejébe, a ritterlich Reitgerte soha még a szószéken se szakadjon ki democratáink kezéből, a haute volée-szerű Vater-Mördereket csak néhány democratáinknál láthatni még, az illyféléket megszokhattuk volna, és még is az illusio illy apróságoktól is függ s mi nem tehetünk róla.

S csak ne adott volna Silye Gábor úr Bösörmény nyilatkozatában magának olly nagy szerepet. Ez által az egész megszűnt Bösörmény nyilt, őszinte, szabad nyilvánítása lenni, hanem lett Silye Gábor úr eladása után egy — demonstratio.

Kinek s ki ellen? azt senki sem tudja mai napig.

S ez volt az, mi ellen Besze képviselő szívünk szerint felszólalt.

Egy nyilatkozatnak mellyet bármely része a nemzetnek a képviselő házhoz intéz, lehet nyomatéka, kell is hogy legyen.

De ha egy képviselő azt olly színen tünteti elő, hogy ő provocálta, ő birta rá a népet, ő capacitálta, ő rendezte mind azt ez bizony egy részről comadia, más részről helytelen dolog.

Mindenkinek, de kiválólag a képviselőnek hivatása felvilágosítani ha kell küldöit választóit s kerülete lakosságát

az országgyűlés meghozott törvényei iránt; de agitálni az országgyűlés hozandó törvényeire, befolyást gyakorolni akarni népdemonstratiókkal, ez képviselőnek legkevesbé elnézhető.

Sőt ez időben veszélyes is. Mert gyakran nem is elvi elágazás, de személyes viszonyok miatt ellen-szellemű agitatiokat kelthet fel s kész a szakadás fajunk között.

Ez volt az, mit Besze János hibáztatott igen helyessen.

A képviselőháznak nem szabad a néptől mellyet képvisel annak érdekeitől elválnia, annak szellemét, ohajtásait mindig mérlegbe kell vennie, de gyáva önállástalan ház volna az, melly demonstratiókra mit egyesek készítenek adna valamit, vagy épen számba venné.

Az elveket mellyeket az új ministerelnök bevallott a ház osztatlan tetszéssel fogadott. Nem az tetszett tehát vissza sokaknak a mit Bösörmény nyilatkoztatott, hanem mivé azt képviselőjének önmagasztaló eladása tette.

Érje be vele, a mit keresett.

A Marzius pedig vigasztalja magát az elrontott igen szép jelenetért a comediából, mert ha azon kormányrendszer melly után annyira sovárog, csak illyféle demonstratiók alapján emelkedhet ki fel, nem fogott volna az új ministerelnök olly határozottsággal föllépni s nem találkozott volna olly osztatlan rokonszenvvel a házban.

Annak erős gyökereinek kell lenni mint Silye Gábor úr demonsrtatioja.

### Hallja meg a kormány.

Irányi kormánybiztossága Pestben a haza fővárossában nem tartozik, a szerencsés huzások közé a sors urnájából.

A mint értésünkre esett e kinevezés azonal szótunk volna, figyelmeztetőleg, megmondhattuk volna előre, hogy a szegény négy hónapig sokat szenvedett főváros többeske tekintet érdemel, s másszerű képviselőjét a magyar hatalomnak Windischgrätz és Welden után. De szólni korán, annyit tehetett volna, mint felköltetni ellenszenveket, ha nem léteztek is.

Ez nem kenyerünk. Most ismerjük számos kútfőből a sajnálatos benyomást Pestre mit e küldetés okozott s szólunk hozzá Pest s a kormány érdekében.

Irányi kinevezése rosz vért csinált itt, s mint egyhangulag mondják hogy Pesten is.

Erkölcsei jelleme ellen szó sem lehet. De neki meg volt az a szerencsétlensége, hogy Madarász László elválhatlan consortiumában látta mindig a világ, s ha nincs is Madarász privát cselekvéseiben egyáltalában compromittálva, meg van illy szoros consortiumnak mindig azon utóhatása, hogy bizodalmat nem gerjeszt, tekintélyt nem szerez.

Madarász Pesten a legnépszerűtlenebb név, s hogy mindenki kit szövetségben látott vele a világ bizony ez által nem kedveltette meg magát, igen természetes.

Sőt itt is mindjárt kedvetlenül hatott e kinevezés.

Irányi a politicalai barát az elválhatlan társ telhatalmu biztos.

Madarász László a ház tilalma ellenére Pesten mulat.

Madarász József egészségének helyreállítása végett fordóbe mehetésért nyer a háztól engedelmet s Pesten mutatja magát.

Mérei Mor Pesten van s Irányi oldalánál láttatik mindig.

Ez lehetetlen, hogy itt, lehetetlen, hogy Pesten jó hatást szüljön.

Irányi felsőmagyarországi kormánybiztosságában ugy ismertette meg magát, hogy rá e minőségben a kormánynak szorolni egyhamar nem lehetett.

Ő eltudta záratni a Gallicziai szorost a madár ellen, de nem az ellenség betörése ellen.

Ő szellemileg nem hódított meg eljárásával senkit. Sáros reactionariusságából nem vesztett semmit is általa. Tán sülyedt de nem emelkedett.

Ő helyét a kísértet óráiban első hagyta ott, futott Miskolczig; neve még csak azon kormánybiztosok közt sem említetik, kik számadásait beadták volna.

S ha nem vesszük is a morális suly hiányát az ő személyében, mi mégis némi tekintet illy igen fontos helyi küldetésben érdemel, de multja e téren lehetlenségé tette, hogy épen ő küldessék telhatalommal Pestre.

Hallottunk eljárásának visszaható nyomairól már is sokat.

Tisztelettel figyelmeztetjük a kormányt megtudni a valót s intézkedni ugy, mint hazánk, a főváros s saját érdeke követeli.

### Oláh portfolio.

Igéretet tevénk, hogy koronként bemutatjuk olvasóinknak az oláh haramjafőnökök rémseregét, mely most, a bitó alatt, capitulálni kegyeskednék.

Hajtóvadászat ellenek! miként ők mézárják Erdely nemes magyar fáját irgalmatlanul.

Jelenleg Prodan Probus urat, a n. engedi kerület praefectusát, vezetjük be, tudjátok meg, ki irtá ki Enyedet.

Hivatalos levele így hangzik „nemes Torda városa magyar népéhez, a román seregtől, testvéri szeretettel,“ ddo 11/23 febr. in Lageru.

„Kedves polgártársaim! Torda vármegye együgyü magyar népe! Torda városa elszegényedett és megcsalott hivei!!! Isten képe! Kedves atyánkfiai!

Most először és utolszor szólok hozzátok az én seregemmel! Térdet fejet hajtsatok ő fölségének József császárnak; kezet fogjatok a román nemzettel én általam, azon nemzettel mellyel egy ölben nevedtetek és a kinek kezén éltetek. Az most is igaz testvér, egy testvérijogát keresi és többet nem kíván.

Különben,

ha rögtön, 48 óra alatt testvéri szereteteket meg nem mutatjátok eselekedettel is: Torda úgy jár, mint a jó tanácsimat el nem fogadó Enyed.

Fegyveresek lehetünk egy szín és czim alatt, honvédő testvérek egy bölcs atya házában, miért élünk s — ki esztele? — élhetünk. Még is lesz, de nu de voje bune si de frice (ha nem jó szándékból, hát félelemből).

Éljen volt testvérünk a magyar nemzet; adjon az isten eszet, hogy még lehessen. — Kegyetekuek jó akarója S. Prodan Probus, praefectus s. k.“

A. B.

### Egy kravall Debreczenben.

Kravall? Debreczenben? Lehetlen!

Biz úgy volt, pedig az; vagyis szerencsére, majd hogy megvolt.

Tegnapelőtt Földváry Lajos, az eszéki vár egyik áruló vagy pulya parancsnoka, midőn nappal a térparancsnok kíséretében, órhelyére vitetnék, elég ildomtalanul: mihamar egy csoport bámulótól vétetett körül. A gomboly perczenként növekvék. A kíváncsiság kérdéseket tön, a kérdezősködés felvilágosításokat hozott magával, ezek az érdemlett diatribeket... míg a nemán kíséző tömeg mind inkább éledni, zavarogni kezd. Szitkok, káromlások hallatszottak; majd egyes ingerlő föl-hívások; ennek következtében dobálás. Szerencsére, a mi Debreczenünkben aranyért sem kapsz egy kavicsot.

A zavargás hajlama minden tömegben szendereg, s gyakran a valódi szabadságnak veszi ezt, mond Lamartine. S ha a kezdésre bátorsága volt; ha annyira nőtt, hogy túlcsapjon a korlátokon, miket respectálnia kell, alig föntartható többé.

A dobált sár elboritá Földváryt és kíséretét; de a felbátorított tömeg kezdé ezt már meg nem elégneni. Az ingerkedés dühhé forrt fel. Az üldözöttel, nehogy martalék legyen, egy oldalutszába kellett menekedni. A tömeg érzeni kezdé: hogy tartanak tőle, s fenyegető s követelő lett. Az áruló büntetését, hogy ő is rögtön birózkodhassék fölötte, kiadatását sürgeté.

A kravall nevezetes része t. i. a hangos, katonák- és kaputosokból állt; szegélyül körüle, nyugodtan, nézve, várva a debreczeni nép, a maga törhetlen józanságában. Mint a part, min küzd, habzik és árjong a tenger, és — megtörik.

De a jelenet itt perczenként aggasztóbb színt ölte föl. Az a géne, nehogy a nyugasztaló szózat pártolónak tekintesék, látszólag nyomasztott a legjobb akaratom.

És ime, midőn az ingerültség majd nem túlcapott már a tartalék végső korlátain; már döngetteték a zárt kapu, s a kiállított néhány sorkatona alig tarthatá vissza a nyomulót árt:

Megharsan egy hang, melegebb mint a tömeg haraga, parancsolóbb mint a tömeg hatalma, harsogóbb mint a tömeg zaja, rohanóbb mint a láz, melly a tömeget izgatá. Megharsan, nem kérve, hanem intve, parancsolva a törvény nevében, mellyet első tiszteljen a nép, mert ő hozá, ő adá neki a hatalmat, melly egyenlő legyen mindnyájunk fölött, És a nép az mit ő az elszéledésre, int, minek távozást parancsol; s legélesebben leghatalmasabban a zavargó katonaság iránt.

Besze János.

És a tömeg? mintha érezné az erőt, melly ellenébe mert állni, egy maga, a törvényesség érzetével egyedül... meg-lippent, elhallgatott. Majd, mintha egy mámorból ébredne föl, éljenezve üdvözlé a férfit, kinek elég bátorsága, nemessége volt örévé állni a törvény korlátainak, habár azokat ő, a nép, akará elrombolni.

Földváry megmentetett.

A lélekerő diadalma volt a nyers hatalom fölött.

Besze megérdemlé e diadalt.

S mi alkalmul vesszük ezt, elmondani némellyeket e sajátszerű, nem mindennapi egyéniség fölött.

A jövő számban.

A. B. C.

Megjelennek az **Esti lapok** vasárnapot kivéve minden nap este. Előfizethetni a szerkesztőség kiadó hivatalában (Egyháztér a hatvanutcza szöglet ház első emelet) és Csáthy Lajos könyvkereskedésében.

Előfizetési ár 4 hónapra a félév végéig	{	postán 5 for. — kr.
	{	helyben 4 „ — „
„ 1 hónapra . . . . .	{	postán 1 „ 20 „
	{	helyben 1 „ — „

Egyes szám ára 3 pengő kr.

Felelős szerkesztő s kiadó Jókai Mór. — Nyomatik Debreczen város könyvnyomdájában.